MİMARLIKTAKİ MADDESİZ OLMAYAN TEKTONİK İFADELER ÜZERİNE BİR SORGULAMA¹

INVESTIGATION OF IMMATERIAL TECTONIC EXPRESSION IN ARCHITECTURE

Beyza Nur BATI¹, Murat SÖNMEZ²

¹⁻²TOBB ETÜ, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Ankara / Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-3140-2892¹, 0000-0003-4233-3412²

Özet: Amaç: Bu çalışma, var olan mimari davranıştan uzaklaşarak mimarlığın mekânı üretmede etkili ve yaratıcı sonuçlar elde etmesini sağlayan tezat olarak nitelendirilebilecek duyular üzerine bir tartışma yapar. Bu tezat duyular, ışık kadar karanlığı, biçim kadar boşluğu, imgeler kadar eylemleri, malzeme kadar maddesel özü barındıran algılardır. Bu algılar kapsamında oluşan mekânların maddesi olmayan ifadelerinin açıklanması amaçlanır. **Yöntem:** Bu çalışma, bütün yaratıları gerçekliğin iki haline göre ele alır; üst nitelikli (superior) olan ve alt nitelikli (inferior) olan. Dolayısıyla öncelikle yaratıların varoluş koşullarını açıklayabilmek için üst nitelikli olan sorgulanmıştır. Sonrasında üst nitelikli olanın kavranışı bağlamında yaratıların fiziksel ve maddi durumları incelenmiştir. Bu kapsamda mimarlığın var ettikleri de benzer türden bir kavrayış biçimi ile ele alınmıştır. Mimari mekân üst nitelikli olanın bir yansıması olarak değerlendirilmiş ve sorgulanmıştır. **Bulgular:** Mekân, üst nitelikli olanın kavranışı bağlamında yaratıların fiziksel ve maddi durumları incelenmiştir. Bu kapsamda mimarlığın var ettikleri de benzer türden bir kavrayış biçimi ile ele alınmıştır. Mimari mekân üst nitelikli olanın bir yansıması olarak değerlendirilmiş ve sorgulanmıştır. **Sonuç:** Bütün bu içeriğin ifadesi, mimarlıkta, maddesi olmayan tektoniklerdir. Maddesi olmayan tektonikler mekânın madde ve yöntemlerle alışılmış duyuların ötesinde varlık veya ifade bulmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Güncel Mimarlık, Madde Ve Mekân, Tektonik

Abstract: Aim: This study makes a discussion about contrasting sensations which allows the architecture to obtain effective and creative results in producing the space by deviating from the existing architectural behaviour. These contrasting sensations are the perceptions of darkness as well as light; emptiness as well as forms; actions as well as images; essence of matter as well as the material. It is aimed to explain the immaterial expressions of the spaces formed within the scope of these perceptions. **Method:** In this study, all creations are based on the two domains of reality: the superior and the inferior. Therefore, in order to explain the conditions of existence of the creatures, the superior was questioned. In the context of the comprehension of the superior, the physical and material states of the creatures were examined. Within this framework architectural creations were also handled with a similar understanding. The architectural space was considered as a reflection of the superior. **Results:** The space has been tried to be understood on the intellectual foundations seeking the superior. In the spaces built on these intellectual foundations it does not mean that the matter is indeed gone or is ignored. On the contrary, matter is considered profoundly. Matters come out by transcending their physical reality and creating perceptual situations. Therefore, an immaterial creation involves depth of thinking and diversity of perception other than those we see directly. **Conclusion:** The expression of all this content, in architecture, is the immaterial tectonics. Immaterial tectonics are the expressions of space by matters and methods used by challenging the habitual senses.

Key Words: Contemporary Architecture, Matter And Space, Tectonic

Doi: 10.17365/TMD.2018.3.5

(1) Sorumlu Yazar: Beyza BATI, TOBB ETÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Ankara / Türkiye, beyzabati@etu.edu.tr, Geliş Tarihi / Received: 16.07.2018, Kabul Tarihi / Accepted: 25.12.2018, Makalenin Türü: Type of article: Araştırma-Teori / Research-Theory, Çıkar Çatışması - Conflict of Interest: Yok / None "Etik Kurul Raporu Yok - None of Ethics Commitee"

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yılı: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID:309 K:431

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Tarihsel süreçte, mimari yaratıların düşünsel ve fiziksel birçok katman tarafından donatıldığı söylenebilir. Teknolojik, maddesel, yapısal, kentsel, kültürel-estetik, ekonomik, politik katmanlar bu yaratıların, özellikle de mimarlığın öznesi olan mekanın, öz ve yalın hali üzerine eklenmişlerdir. Mekanın üzerine eklenen her katman onu donatmakla birlikte, varlık bulduğu koşullardan uzaklaştırmaktadır. Güncel mimarlıkta mekanı var etmeye yönelik yaklaşımların onu temel niteliklerinden uzaklaştırarak mimari ürünleri karmaşık bir algı üzerine kurduğu söylenebilir.

AMAÇ

Bu çalışma, bugün mimarlığa etki eden birçok katmanın oluşturduğu yoğunluğa karşın, mimari mekanın oluşumuna ve özüne yönelik bir tartışma yapar. Güncel mimarlığın mekanı üretme koşullarının ve buna bağlı mimarlık algısının uzağında, mekanın üretimindeki düşünsel ve varoluşsal derinliği kavramayı amaçlar.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma öncelikle mimari yaratıların, özellikle de bunların büyük ölçüde var oluş sebebi olan mekânın öz ve yalın halini tanımlamak için onların fiziksel varoluş koşullarından uzakta, düşüncede nasıl biçimlendiğini sorgulamıştır. Madde üzerinden gelişen dünya

algısının ötesinde fiziksel koşulları da gerektirendiren bir durum varlığından söz edilebilir. Bu durum genel ifadesiyle ‘üst nitelikli’ (superior) olarak ele alınır. Bugün yaratıların üzerini kaplayan tüm katmanlarından bağımsız bir oluşumun asal yapısının ve özünün kavranması da üst nitelikli olana yönelik sorgulara bulunan cevaplara bağlıdır.

Üst nitelikli olana yönelik bakış ve mimarlığın var ettikleri madde üzerine yapılmış felsefi tartışmalar üzerinden ele alınır. Çünkü felsefe maddeyi var oluştan itibaren ele alır. Fiziksel bir gerçekliğin daha üst nitelikli olanı meydana geldiği düşüncesi de burada temellenir. Bütün nesnelerin ve onları üretmeye yönelik tüm eylemlerin, bu sebepten, maddeden bağımsız tasarımlar olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Dolayısıyla, bu çalışma mimari yaratıların üst nitelikli olana yönelik düşünsel gönderileri barındırdığını ve mimarlığın var etmeye yönelik eylemlerini maddeden bağımsız nitelikler üzerine kurulduğu iddia etmektedir.

ARAŞTIRMANIN KAPSAM ve SINIRLI LIKLARI

Bu çalışma mimari mekanın varlık bulmasına yönelik düşünsel kökenlere odaklanır. Bu çerçevede çalışmanın özünde mekanın fiziksel ve rasyonel gereklilikleri ve işlevsel durumu tartışılmamıştır. Diğer bir ifade ile çalışmanın asal tartışması insanoğlunun mekanını üret-

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yılı: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID: 311 K: 435

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

mesinde barınmak, korunmak gibi temel ihtiyaçlarına cevap veren strüktürel ve tasarım-sal üretimleri ve üretim nedenlerini içermez. Mekanın varlığa gelme süreci fiziksel gereklilikler ötesinde insanoğlunun akıllı, bilinci ve çıkarımları ile çevresi arasında kurduğu bir varoluş ifadesi olarak görülmüştür. Bu varoluşun temelinde yaratıları maddenin ötesinde anlamaya çalıştığı düşünceler ve eylemler vardır. Böylece mekanın varlığa gelmesi fiziksel içeriğin ötesine taşınmıştır.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu çalışma kuramsal çerçevesini düşünce ve eylem üzerine kurar. Düşünce üzerine geliştirilen içerik kuramsal olarak ‘maddesi olmayan’ olarak ifadelendirilmiştir. Bu düşüncelerin nesnel karşılıkları “eylemler” ile ifade edilmiştir. Maddeden bağımsız düşünce ve eylem üzerine kurulan kuramsal çerçeve mimarlığın mekanını açıklamakta kullanılmıştır.

Maddesi Olmayan Üzerine Düşünmek

Mimari bir yaratının ve onun temel unsuru olan mekanın öz ve saf hali ile nasıl oluşturulduğu, nasıl varlık bulduğunu anlamak gereklidir. İnsanoğlunun yaratma eyleminin düşünce ve maddede nasıl oluştuğuna yönelik çıkarımlarının tartışılmalı ve kavranmalıdır. Bu kavrayış insanoğlunun kendisinin, dünyanın, evrenin nasıl yaratıldığına veya var olduğuna yönelik düşünceleri ile ilişkilendi-

rilebilir. Fiziksel dünyayı nasıl gördüğümüz, nasıl algıladığımıza yönelik düşüncelerimiz, bir taraftan madde öte taraftan ise o maddenin nasıl yaratıldığı veya var olduğu ile bağlantılıdır. Bu nedenle maddeyi açıklamak için onu var eden, gerekçelendiren, ona anlam veren bir yaratan veya bir üst nitelikli olanın olması, onlardan edinilen özün dünyada algıladığımız fiziksel gerçekliklere kaynaklık etmesi düşüncesi hep var olmuştur. Yaratana veya üst nitelikli olana yönelik düşünceler, maddi olana yönelik kavrayışlar sağlayarak yaratının nasıl varlık bulduğuna yönelik çeşitli çıkarımlar yapmamızı sağlar.

Bugün, maddi dünyada gördüklerimiz ve algıladıklarımız üzerinden tartışılan bir gerçeklik kavramı vardır. Fakat felsefe tarihinde yapılmış olan tartışmaların bütün yaratıları üst nitelikte olan üzerine algılanan bir gerçeklik olarak yorumladığı söylenebilir. Bütün fiziksel gerçeklikleri, insanın doğrudan edinemediği, duyumsamanın dışında kalan bir ‘öz’ ile sebeplendirme eğilimi vardır. Örneğin, Platon için bu öz, gerçekte var olanlar olarak ‘idea’lardır. Maddi dünyada algıladığımız her şey sonsuz ve maddesiz olan bu ideaların kopyaları olarak duyumsanır hale gelirler (Platon, 2015: 60). Dolayısıyla fenomenler dünyasının ideaların yansıması olduğu ve bu sebepten de, kendinden var olan ideaların fenomenlerin varlık sebebi olduğu düşünülebilir.

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yılı: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID:309 K:431

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

Platon'un söylemleriyle benzer şekilde, İslam, Hristiyan, Yahudi, Budist ya da Hindu inanışlarında varlık meselesi, üst nitelikli olana ulaşır (Coomaraswamy, 2005: 213-226). Sorgulama veya açıklama yöntemleri farklı olsa da üst nitelikli olma durumu genellikle benzerdir ve fiziksel durumlar için kaynaktır. Örneğin, Farabi, İbn Arabi gibi İslam düşünürleri için varlık, bir 'mutlak varlık'tan ve O'nun yansımalarından oluşan görüntülerden ibarettir, fiziksel dünyada algıladığımız her şeye mutlak varlık sebeptir ve bu şeyler ondan gelen özlerin veya örneklerin tezahürleridir (Rustom, 2014: 66). Dolayısıyla her yaratının üst nitelikli olanın gölgesidir.

Bu kapsamda, aslında yaratılmış veya var olmuş maddi dünyada, duyularımızla algıladıklarımızdan başka bir üst nitelikli olan vardır ve bütün duyumsananlar bu üst nitelikli olandan izler taşır. Platon varlığı anlamaya yönelik olarak bu ayrımı duyumsanır (sensible) ve anlaşılır (intelligible) olarak yaparken Ortaçağın Müslüman filozofları ise bu ayrımı, aynı anlamda 'al-hissi' ve 'al-akli' olarak devam ettirirler (Akkach, 2005: 11). Varlığın bu iki bilinir hali, daha aşkın anlamları keşfetmenin yöntemidir. Duyumsayarak edinilen bilgiden başka akıl üzerinden gelişen algı ve kavrayışı ortaya çıkarır. Bu sayede, yaratının tekil anlamından ziyade çoğul ve algısal boyutları derinleşir.

Duyumsanan dünyanın parçaları olan yaratılar da burada ortaya çıkan özü anlamaya ve açıklamaya çalışan düşünsel süreç ve bu sürecin gösterimi olarak ikilem ile göz önüne alınmalıdır. Bu tür bir yaklaşım ile maddenin noksanlığına ve yetersizliğine üst niteliklerin izleri bırakılabilir. Düşünme yöntemi olarak maddeden bağımsız bir ele alış biçimiyle gerçekliğin çok daha derin kavramsal boyutlarına ulaşılabilir. Bu kavramsal boyut, üst nitelikli-alt nitelikli ikilemini tekbir birliğe dönüştürecek bir yaratma biçimi önerir. Bu yaratma şekli insanoğlunun bir öze, üst nitelikli olana yaklaşma biçimi olarak yaratının oluşturulması ve buna ait düşünsel içeriğe biçim kazandırmasıdır. Bir şeyin ortaya çıkış nedeni olarak tanımlayabileceğimiz bu öz, bir oluşumun anahtarıdır. Özün bilinmesi ile oluşum başlar ve yaratı insan ufkunun diğer boyutlarında biçimlenip sonra fiziksel var oluşunu bulur. Dolayısıyla, biçimlendirmek, şekle veya meydana getirmek, tamamen maddesiz bir süreçtir. Meydana biçim ise maddeden kurtularak var olur.

Maddesi Olmayan Eylemler

Varlığı maddelerden üretme düşüncesi felsefede maddelerin maddeden türediğini söyleyen ilk düşünce biçimlerine benzetilebilir. Platoncu görüşlere geldikçe, nesnenin varoluşsal kökenlerini açıklamakta, fikir ve düşünce düzleminde kavranabilen durumları biçimlendirmenin daha ön plana çıktığı

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yılı: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID: 311 K: 435

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

söylenbilir. Platon, maddi dünyada algıladığımız her şeyin sonsuz, maddesiz ve ideal formlardan şekillendiğini iddia eder (Timaios, 2015: 61-63). Platonun ideaları bizim bu maddesizliği kavrayışımız bağlamında yaratıları biçimlendirir. Bir ‘öz’ü kavradığımız zaman bir formu kavradığımız ve bu kavrayışın maddeden bağımsız bir içeriğe sahip olduğu söylenbilir. Çünkü formlar maddesizdir ve kavranmak için fiziksel olmayan bir işlem gerektirir. Platonun tartışmalarındaki gibi zihnimizin maddesiz doğasını anlamak gereklidir.

Platon’un madde anlayışının maddesiz düşünme biçimlerini şekillendirdiği söylenbilir. Maddesi olmayan üzerine düşünme biçimlerinin yeniden anlam kazandığı bir dönem Rönesanstır. Bu dönemde tasarlamak, yaratıcı bir eylem olarak ve fikirleri çizmek gibi yine düşünsel eylemlerin ön plana çıkarmıştır. Örneğin, Alberti’nin lineamentis kavramı, fikirlerin eyleme dönüştüğü ve nesnelerin bu eylemin sonucunda oluştuğu bir ifade olarak önemlidir. Alberti, bir projenin, maddelere başvurulmadan, bütünüyle zihinde biçimlendirilebileceğini iddia eder (On the Art of Building in Ten Books, 1988: 7). Üretilen fikirlerin durumuna bağlı olarak, pratik anlamdaki yapma şekilleri ve sonuçta ortaya çıkan ürüne kadarki bütün süreçte mimarlığın, üzerinde daha az baskı hissedilen bir alana dönüştüğü düşünülebilir. Bu duru-

mun mimarları hem daha çok zorladığı hem de daha üretken kıldığı açıktır. Çünkü artık mimar, yaptığı ve ürettiği şeyle denenmiş bir bilgi üzerinden değil de düşüncenin en yalın hali ile yüzleşmek durumundadır.

15.yy.’dan önce, görevleri tam tanımlı olmayan tasarımcılar olarak sanatçılar ve mimarlar aynı zamanda el işleriyle ilgili olarak da çalışıyorlardı; ressamı boyaya da hazırlar, heykeltıraşlar kuyumculukla da ilgilidir, mimarlar aynı zamanda duvar ustası veya marangozlukla da ilgilidir (Kristeller, 1990: 176). Ayrıca, ortaçağ mimarları, mevcut binaları tam boyutlu modeller gibi kullanıyorlar ve yeni olanı üretirken, eskilerin etkisinde kalıyorlardı (Porter, 1997: 10). Tamamen orijinal fikir üretmenin ise İtalyan Rönesans’ından beridir mimari çizimlerin önemli bir hal almasıyla daha mümkün hale geldiği düşünülebilir. Bu sayede, mimarın tasarımcı kimliğinin daha çok ön plana çıktığı söylenbilir. Mimari çizimlerin maddesi olmayan imgeleri veya zihinsel soyutlamaları içermesi bir tasarım yapmayı gerektirir. Aynı zamanda, pratikte yaratısını oluşturmaktan ziyade zihinsel süreçlere daha çok kafa yoran bir figür olarak mimarlar görsel ve özgür yaratıların daha farkında olabildiler. Hem mimari ifade teknikleri hem de mimari tekniklerin ifade biçimleri daha soyut bir alanda tasarlanır olduğundan, mimarın zihni geçmişteki yapıların bilgisi ka-

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID:309 K:431

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

dar olmaktan kurtulup, tasarım alanını madde bağımlı olmaktan kurtardığı düşünülebilir.

Mimari çizim, mimari bir işin üretim süreci-ne ve mimarlığın içeriğine yeni bir anlam getirmiştir. Bu süreçte artık tam olarak tasarım kavramından bahsedilebilir. Tasarım kavramı, İtalyanca ‘disegno’ kelimesinden gelmiştir ve anlamı ‘çizmek’ kelimesini karşılar; bu hem kağıda çizgi çizmek hem de bir fikrin açığa çıkışını resmetmek demektir (Hill, 2006: 33). Bu terim mimarlığı düşünce ile daha çok madde ile daha az ilişkili kılar. Bununla ilgili olarak Alberti, bir projenin bütün formunun hiçbir madde yardım almadan tamamen zihinde şekillendirilebileceğini belirtir (On the Art of Building in Ten Books, 1988: 7).

Hem düşüncede hem de pratikte birşeyi var etmek ‘form’ kavramı kapsamında açıklanabilir. Form teriminin iki anlamı vardır; biri ‘biçim’ diğeri ise ‘idea’ veya öz; bunlardan biri nesnenin duyuyla bilinen özelliğini ifade eder, diğeri ise zihinde bilinecek diğer özellikleri (Forty, 2000: 149). Buradaki ikilem maddesi olmayan bir var oluşun önemli bir kaynağıdır. Bu var oluşlar zihnin geliştirdiği bir süreçte algılanır ve duyumsanır. Bu bağlamda, Platon’un felsefesine Rönesans’ın bakış açısını katan dönemi için etkili düşünürlerinden Marsilio Ficino’nun söylemi çok açıklayıcıdır;

“Mesela, şu taşı alalım. Görüyor musunuz? Biçimsiz bir taş parçası, hiçbir şeyi temsil etmiyor. Yine de, içinde bir ide saklı, bir biçim hapsedilmiş duruyor. Bir heykeltçinin yavaş yavaş bilinçli bir tutumla, fazlalık olan her şeyi çıkarması yeterli olurdu; o zaman, bu taştan olağanüstü bir heykel varlık kazanır, daha doğrusu özgürleşip çıkardı. Ellerimizle değil sevgili dostlarım zihninizle resmeder ya da biçim veririz.” (Cündioğlu, 2012: 55)

Yaratan kimseler (mimar, sanatçı) dünyayı ve maddeleri kavradığı ve tasavvur ettiği kadar onu tasvir edebilir. Varlığa nitelik kazandıran zihindir. Zihnin düşüncelerde dünyayı ve maddeyi kavrayış biçimi onun nesnesinin belirleyicisidir. Örneğin, Kazimir Malevich’in ‘Beyaz üzerine Beyaz’ çalışması kendince aldığı radikal kararların uygulaması olarak geliştirdiği yeni bir içerikte bir resim var eder (resim 1). Malevich’e göre gerçekliğin daha fazla benzeri yoktur, idealist imgeleri yoktur, ancak gerçeklik her şeyi kuşatan nesnel olmayan hislerle doludur (Malevich, 2003: 68). O aşkın, evrensel ve kesin olanı hiçlik kavramında bulmuş olmalıdır ki, hiçliğin tanrısı olduğunu, tanrının nesnesiz olarak hiçlikte varlık bulduğunu iddia eder¹. Aradığı hiçliğin ifadesini, beyaz tuval üzerinde fark edilmesi güç olan beyaz bir kare ile yapar. Bura-

¹ Kazimir Malevich “God is Not Cast Down” adlı metninde bahseder. https://kupdf.com/download/malevich-god-is-not-cast-down_58f13bddd0d605053da9830.pdf

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yılı: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID: 311 K: 435

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

da, varlığa gelmenin öze yönelik olarak ele alındığı söylenebilir. Öz tanrı, tanrı da hiçlik-tir. Özü resmetmek yaratının maddi yönünü en azda durmayı gerektirir. Kolay, yalın veya basit gibi algılanan durumlarda, üst nitelikli olana götüren düşünsel alt yapının karmaşıklık- lığı saklıdır. Gören kişiler için katmanlı ve karmaşık bir estetik etkinin yerini içsel dün- yayı zenginleştirecek sorgulamaların aldığı söylenebilir.

Resim 1. Kazimir Malevich, Beyaz Üzerine Beyaz, tuval üzerine yağlı boya resmi²

BULGULAR

Maddesi Olmayan Mimarlık

Bahsedilen düşünceler temelinde mimarın tasarımcı profili, üst nitelikli olanın temsilleri olarak ürünlerini ortaya koyar. Dünya algısının ve madde üzerinde geliştirdiği çıkarımların sonucunda, mekanın kendi varoluş koşullarını ve öze yönelik nitelikleri arayan bir yaratma eylemi söz konusudur. Dolayısıyla, bir mekan yaratmanın karşılığı, mimarın maddeye yönelik bilinçli ve dönüştürücü eylemlerinin yapıyı oluşturan tektonik ifadelerini ortaya koymasıdır. Burada tektonik, Mallgrave'in tariflerindeki gibi 'mekan yaratmanın sanatı' (Introduction of Style in the Technical and Tectonic Arts, Or, Practical Aesthetics, 2004: 48) gibi bir çağrışımla anlaşılabilir. Tektonik kelimesi Yunanca kökende yapan, inşa eden anlamına gelen 'tekton'dan gelir (Frampton, 1995: 3). Tektonik yapma sanatını ima ettiğinden inşa edenin de bir çeşit şair rolünde olduğu söylenebilir. Mimar da bir inşa eden olarak şair rolündedir. Mimarlık da tektonik nesnesinin oluşumunda şairane olan durumları sorgular ve bir yönüyle de sahnesi olan ve görsel bir şeydir. Bu sahne mekan, madde ve meydana gelme şekli arasındaki içsel ilişkiyle kurulur.

Mimarlığın tariflediği, boşlukta kendi atmosferini yaratan tanımlanmış bir yerdir. Bu nedenle var edilen mekan, burada bir kütle ola-

² <https://www.moma.org/collection/works/80385>

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID:309 K:431

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

rak görülmekten ziyade bir ilişik, bir bağıntı ya da bir ara olarak ele alınmalıdır. Çünkü mekan dördüncü boyutuyla; zaman etkenliyle algılanır. Kübişlerin düzlemsel bir perspektif anlayışını sorgulamaya başladığından beri, mekan sadece bir anlık değil, bizim diğer bütün zaman içinde birçok bakış açısıyla birikmiş deneyimlerimizin ilişkisi olarak görülür, zamansal ve mekansal etkenlerin kaynaşmasından bahsedilir (Rowe & Slutzky, 1963: 46). Bu bağlamda Moholy-Nagy mekandan bir devamlılık ve diğer mekansal güçlerle dinamik ilişkide olan bedenler kapsamında bir şey olarak bahseder (Moholy-Nagy, 1947: 57). Deneyimlenen ve bu deneyimlerde şekillenen bir mekan anlayışının var olduğu düşünülebilir. Mekan yaratımının, yapıyı oluşturan maddelerle değil de mekânsal varlıkların veya oluşumların kesişimi olarak görmek doğru olacaktır. Maddeler ise araçlar olarak görülebilecekken, mekanın yaratımı esas olandır.

Maddeler, mimarlığın maddesi olarak nesnelerini var edecek unsurlardır. Daha çok form-la, daha az maddeyle ilişkilendirilen görüşle-rin aksine, maddelerin niteliklerini anlayarak niceliksel hale getirme üzerine araştıran bir mimarlık anlayışı var olmalıdır. Maddele-rin dayanıklılığı, kalıcılığı, ağırlığı gibi ni-teliklerine karşın, geçirgenliği, hafifliği ve hareketliliği gibi niteliklerine odaklanarak, onların yeni anlamları veya kavramsal kar-

şılıkları bulunabilir. Böylece, yapılar yüzen, uçan, hatta belki sonsuz evrende yalnızca bir uzam olan nesnelere dönüşür (Smith, 2012: 107). Eğer madde, orada var olma nedenine nitelik olarak uygun bir cevap bulabiliyorsa, yaratının bütünü içinde erir hatta görünmez-dir denebilir. Bütün bunlar maddenin nasıl anlaşıldığı ve neye dönüştürüldüğü ile ilişkili olarak yapma biçiminin de etken olduğu du-rumlardır.

Mimari nesneyi tasarlama fikrini özgür bira-kacak, yapma yöntemlerinin engel olmaya-cağı hatta onun bile tasarlanıp bütüne dahil olabileceği bir yapma düşüncesi var olma-lıdır. Böyle bir durumun geliştirilmesi için Semper'in giydirme teorisi (Bekleidung) iyi bir yöntem, bir yapma biçimi öneri olarak gö-rülebilir. Kapatma, muhafaza etme gibi kay-gılardan doğan bina çeperine öncelik veren düşünme biçimlerine karşın, yapının düşeyde var olabilme koşullarının öncelikle düşünül-mesini öneren bu teori, çeper ile taşıyıcıyı birbirinden bağımsız düşünmeyi mümkün kılar. Tasarım süreçlerinde taşıyıcı, tasarı-mın bütüncül fikrine dahil olup, hiçbir detay üretmeyen ve dolayısıyla bireyin algısında bir dağılma yaratmayan, kusursuz oluşumun deneyimlerinde işlevini gizli tutacak bir un-sur olarak kalacaktır. Bu da aslında her yeni yapı için eşsiz bir yaratım önerir ve yaratanın/ yaratının ifade potansiyellerini açığa çıkarır.

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yılı: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID: 311 K: 435

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

Dolayısıyla, mekan, madde ve onları bir araya getirecek yapma yöntemi, mekanın esas gerçekliğini, beş duyuyu aşan yorumsal derinlikleri barındıran bir bakış açısıyla ortaya çıkar. Madde, fiziksel bir var oluş için gereken unsur olabilir ancak onu ifade şekline getirecek, nesneler elde edecek kendine öz yöntemi bütün fiziksel hisleri, metafizik bir alana taşıyacaktır. Orada var olan yalnızca algılar üzerinde derin bir tatmin oluşturan boşluğun mekansal doygunluğudur.

Peter Zumthor'un mimarlığı, madde üzerinden özü belirleyen ve gerçekliğe dönüştüren bir mimariyi geliştirme isteğine iyi bir örnek olacaktır. Zumthor gerçeğin, maddelerden insan algı ve duyularına dönüşen bir simya olduğunu belirtir (Zumthor, 2006: 85). Çalışmalarında genellikle bir anahtar malzeme belirler ve malzemenin çalışmadaki büyük etkisini yakalayana kadar onun ifade potansiyelini araştırmaya devam eder. Belki de sürecin bu kadar maddeye ilişkin olması, madde üzerine kurulan tam hakimiyet sayesinde fiziksel gösterimlerle ilgili endişelerin tamamen ortadan kalktığı hissini uyandırır ve mekan aşkın bir imgeyle deneyimlenir. Maddeye ilişkin bu tür bir düşünceyi Zumthor şöyle ifade eder;

“Maddelerin somutluğu, kokusu ve akustik nitelikleri neredeyse kullanmak zorunda olduğumuz anlatım elemanlarıdır. Ama benim maddelerin içerisine aşılama çalıştığım

algılar bütün yapı kurallarının ötesinde. Ve bir binamdaki bir maddeye özel bir anlam bulmayı başardığım zaman duyular, algılar ortaya çıkar, bu binadaki anlamlar fark edilir olur. Bu amaca doğru çalışırsak, kendi kendimize sürekli belirli bir malzemenin belirli bir mimari bağlamda ne anlama geldiğini sorarız”(Zumthor, 2006: 10).

Mimari bir mekânın maddesi ve formu doğru bir şekilde anlaşıldığı ve uygulandığı zaman, belirli anlar yaratılır. Zumthor'un da bu yönlü bakış açısı, bir bağlama yaklaşımına ve tasarım gelişimini sağlamak için temel fikir veya ilkeleri nasıl oluşturduğuna kaynaklık eder. Bu yüzden onun yapıları güçlü ve sonsuz bir varlığa sahiptir. Beden-zihin-boşluk sürekliliğinde oluşturduğu mekanları fiziki varoluşunun ötesine geçer. Mekanın oluşturduğu atmosfer ne maddenin, ne zihnin, ne de yapım yöntemlerinin birine ait içerikle ilişkilendirilemez. Bu mekanlarda, bir sonuç olarak, eşsiz bir tasavvurundan söz etmek mümkündür. Işık yada karanlık, renkler veya gölgeler, biçimler yada imgeler aşkın bir duyumun içinde orada olana nüfus ederler. Örneğin; Aziz Klaus Şapeli, maddesi ve var etme yöntemi birlikte çözümlenmiş, diğer bir deyişle maddesi kendine öz yöntemle nesnesine dönüştürülmüş bir yapma anlayışıyla oluşturulmuştur. 112 tane ağaç gövdesi, bir çeşit çatma biçimiyle kurgulanmış, sonunda mekana erişilince ağaç gövdeleri yakılmış ve kömürsü bir iç mekan

MTD

www.mtdergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID:309 K:431

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

var edilmiştir. Yapı unsurları, bir bütün olarak kompozisyon hissini kaybetmeden var olmuştur. Dolayısıyla mekan maddeye yönelik durumlarından arınmış, Zumthor'un atmosfer olarak adlandırdığı mekân algısına erişilmiştir. Bir yandan sonsuz devamlılık hissini veren bu mekan bir yandan da düşünce sisteminin unsurlar aracılığıyla boşluğun bir parçasının görülür hale gelmiş, kendi varlığını belirlemiş şeklidir (resim 2).

Resim 2. Peter Zumthor, Bruder Klaus Şapeli, Almanya, 2007³

Tadao Ando'nun Işık Kilisesi maddenin yapma yöntemi ile mekanda ve mekanın maddesi olmayan durumuna eriştiği bir diğer örnektir (resim 3). Ando, mekanını dinle ilişkili, yorumsal derinliği olan ilkelerin etkisinde olarak üretir mekanını. Işık Kilisesi, Budizm'in 'hiçlik' fikrinin teolojik zemini üzerine inşa edilmiştir. Hiçlik mekanını kişilerin kendilerini ve hayatın zenginliğini buldukları, kişinin daha derin bir benlik katmanına ulaşmak için mücadele ettiği yer olarak kurmuştur (Baek, 2009: 183). Ziyaretçi, ışık kilisesinde mekanın bir parçasıdır. Bu nedenle, Ando ışık ve karanlık ile oluşturduğu hacimde ziyaretçinin kendisini bir mekan olarak keşfetmesi gerektiği bir an oluşturduğu söylenebilir. Sonsuz mekanı buradaki tanımlı mekan haline getirecek olan ziyaretçinin zihnindeki bu mekansal ve derin uyanışlardır. Diğer mekansal güçler ise duyumsal niteliklerinden aşan fakat bütün bu keşiflere aracılık eden unsurlar olarak kalır. Belki burada betonun nasıl da yaratıcı bir biçimde kullanıldığından bahsetmek gerekecekti. Ancak mekan, çoktan artistik, mühendislik, teknik tartışmalardan sıyrıldığı, maddenin hissiyata dönüştüğü bir noktadadır. Ando bunu, gerçek duvarlar varlığını yitirdiğini, bakan kimsenin bedeninin yalnızca onu çevreleyen mekanın farkında olduğunu söyleyerek belirtir. (Light, Shadow and Form, 1996: 458).

3 <https://www.flickr.com/photos/schroeer->

[heiermann/6757184667/in/photostream/](https://www.flickr.com/photos/heiermann/6757184667/in/photostream/)

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID: 311 K: 435

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

Resim 3. Tadao Ando, Işık Kilisesi, Osaka, Japonya, 1999⁴

Herzog & de Meuron'un eserlerinde de madde kendi özünü ve önemini kaybetmeden yaratıcı bir unsur olarak düzenlenir. Yapılara yaratıcılık ve anlaşılabilirlik kazandırmak için maddelerin akla gelen ilk halinden başka türlü niteliklerine başvurulur. Maddeyi yeni-

den anlamlandırma ve düzenleme özgürlüğü sağlamak için yapma yöntemini de baştan ele aldıkları, deneyim ve ifade biçimlerini araştırdıkları görülebilir. Bu sebeple biçimler, onların kurduğu bu yaratıcı sistemde maddelerin kullanımıyla önem kazanır. Örneğin, Dominus şarap mahzeni işlev olarak şaraphane ve ofis binası olarak tasarlanmıştır. Bir tel örgü içine doldurulan doğal taşlar programa göre sıklaşır, küçülür veya büyür. Bu kullanım binaya uzaktan büyük bir kütle görünümünü vermektedir. Ancak yaklaştıkça binanın taş karakteri ortaya çıkmaktadır. Bu taş karakteri, Kaliforniya'nın rüzgarlarıyla şarapları havalandırmak için olanak sağlayan fonksiyonel bir sistem olarak değerlendirilmiştir. Aslında bu mimari eleman, taştan duvar olmaktan başka bir şey olmasa da, alışılmadık bir biçimde yapmanın yöntemini değiştirerek çeşitli geçirgenlik niteliğinin keşfedildiği, taşa geçirgenlik niteliği verildiği bir durumdur (resim 4). Oluşturulan tektonik kimlik ve mimarların tercih ettikleri ve özelleştirdikleri yapısal ifade, taşı maddesel niteliklerinin ötesine taşıyarak binayı özgün kılar.

⁴ <http://www.archdaily.com/101260/ad-classics-church-of-the-light-tadao-ando>

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID:309 K:431

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

Resim 4. Herzog, Jacques & Pierre de Meuron, Dominus Şarap Mahzeni, Yountville, Kaliforniya, 1996-1998⁵

5 <http://www.dominusestate.com/wp-content/uploads/2015/03/winery-features-02.jpg>

Zumthor, Ando ve Herzog & de Meuron'un tartışılan mekanlarının temelinde mimarlarının mekanı fiziki koşulların ve yapma biçimlerinin ötesine taşımaları vardır. Bu mekanlar tasarımcıların dünyayı ve maddeyi düşünsel olarak kavramaları çerçevesinde nesneleştirir. Maddenin fiziki varlığı, bedensel var oluş, yapının teknolojik gereklilikleri ikincil durumlar haline gelmiş ve sınırsız boşluk

içinde oluşturulmuş bir sınır olarak hacimler bütünlük kazanmışlardır.

Bu durumda mimarların tasarım anlayışların önem kazanır. Hacmin var oluş gerekçesi bir formun nesnel bir üretim olmasının ötesine geçirilmesi olarak algılanmalıdır. Burada hacim bütün fiziksel koşulların, daha üst nitelikli olanın yansması veya gölgesi olduğu görüşünün eylemlerdeki karşılığı, mimarlığın

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yılı: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID: 311 K: 435

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

nesnelerinde de maddi koşulları ve onların üst niteliklerini sorgulatacak maddesi olmayan düşünsel süreçler ile ilişkilendirilebilir. Bu düşünceye ve eyleme yönelik ikili durumunun birbirinden ayıramayacağını iddia eden Vitruvius şöyle yazar; “Alimliği olmadan, el becerisi kazanmayı amaçlayan mimarlar, hiçbir zaman sorunlarına cevap verecek güce sahip olamayacaklar. Fakat yalnız kuram ve bilgiye güvenenler de kesinlikle özün kendisini değil gölgesini kovalamışlardır. Ancak tepeden tırnağa silahlı erler gibi her iki alanda da bilgisi mükemmel olanlar amaçlarına daha çabuk erişerek saygınlık kazanmışlardır” (Vitruvius, 2015: 4). Gölgeyi kovalamak burada bir teoriyle sınırlı kalmak olarak algılanmamalı, mimarın var edeceklerini anlamlı kılmak için yapılan sorgulamalar olarak düşünülmelidir. O zaman mimarlık, kuramlarla güçlendirilmiş yaratıcı bir eylem olarak görülebilir. Bu kapsamda, hem mimarlığın maddesi üzerinden geliştirilen eylemlerin hem de kuramsal, düşünsel sürecin kesişiminde maddesi olmayan mimarlığın durduğu söylenebilir. Böyle bir görüşte, yaratılar ne fikir olarak kalır ne de maddi bir gösterebilir, maddesi olmayan ifadelerin var ettikleridir.

SONUÇ

İnsanın, varlıkları maddi özelliklerinden daha üst niteliklerle anlamlandırma eğilimi vardır. Bu üst niteliklere kimi öz demistir, kimi idea, kimi ise ilahi olan. Doğrudan edinemediği-

miz aklın metafizik boyutlarında şekillenen bir varlık algısı oluşur. Bu düşünce temelinde, insanın var ettikleri maddelerin duyumsanan nitelikleri yerine, maddede keşfedeceği yeni anlamlar ile oluşturulacaktır. Bu durumda nesnelerin veya mekanın bilindik veya öğrenilmiş durumları değil, görülenden ve duyulandan aşmış ifade biçimleri ortaya çıkacaktır. Bu ifadeler mimarlık alanı için tektonikler olarak, maddeyi, üst nitelikli olana ulaştırmak için araç olarak kullanacak, maddede bulduğu yeni anlamlar üzerinden maddeyi baştan ele alıp düzenleyecektir.

Mimar kendini, yaratma eylemini ve evrende tanımlayacağı yeri tektonik ifadelerde açığa çıkarır. Tektonik ifadenin, insanoğlunun dünya algısının ve yaptığı varoluşsal çıkarımların bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Böyle bir anlayış, alışlagelmiş duyumsama biçimlerinden ve gündelik hayatın bize kabul ettirdiği mekansal büyüklüklerden farklı mekan algısının oluşmasına neden olur. Aslında tektonik somut/fiziksel olan durumları oluşturma ifadesi olsa da maddesi olmayan tektonik kavramı görünmeyi biçimlendirme eğilimidir. Bu eğilim duyuların ötesinde olanın yapılandırılmasıdır.

Maddesi olmayan tektonik ifadelerde, kavramlar bildiklerimiz olarak değil, yeni anlamlarıyla var olur. Örneğin, Ando'nun Işık kilisesinde olduğu gibi, ışık kavramı, bildiğimiz türde görme duyusuna hitap eden, sade-

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yılı: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID:309 K:431

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

ce bir pencereden geliveren şey değil, üstün olana yönelik hislerin yüklendiği başka türlü bir görme biçimi sağlar. Açıklıklar, kapı veya pencere gibi figürlerle bilindik anlamlara karşılık gelmez. Zumthor'un şapelindeki gibi açıklıklar maddenin dönüşmesinde ve hacmin bir bütün haline gelmesinde algıyı oluşturan unsurlardır. Açıklıklar, ışığın mekanın içinde maddeleşmesini sağlar. Tasarımın bütününde ise kendilerini yorumsal derinliklere açarlar. Yapısal kavramlar, fonksiyonel amaçları ve anlamları belirtmekten çok, gerçek anlamlarının keşfedildiği maddesi olmayan bir alana hizmet eder. Bütün fiziksel durumların kavramsal karşılıkları varlık ile yokluk arasında bir arakesitte oluşur. Bu da mimarlığın, nesnelerini yüceltmek, anlamlarını zenginleştirmek için yaptığı bir tasarlama yöntemi olarak düşünülebilir.

Maddesi olmayan tektonikler, üst nitelikli olanın ifadesini insan algısında ve değer yarısında maddenin dönüşmesiyle ortaya çıkarır. Örneğin, Malevich'in resmindeki gibi beyaz boya hiçliğe dönüşür. Madde, kendinde var olan daha derin anlamlarını nesneye vererek bütünü anlatımında yok olur. Alt nitelikli olan veya tekil anlamı ile görülen maddenin bir düşünsel süreçten geçip, anlam çokluğu olarak karşımıza çıkması, o maddenin duyulara bağlı olmaktan kurtarılmasıdır. Bu nedenle madde, aşkın olan töze kavuşturulan düşüncenin araçlarıdır.

Yapma yöntemi ise, her bir yaratı için ayrı ve en başından düzenlendiği, öğrenilmiş kuralın ve yapısal kaygıların ötesinde ele alarak tektoniğin özgür ifadelerini mümkün kıldığı söylenebilir. Var edilen nesne hiçbir yapısal detay üretmez, çünkü en başından tasarım bütünlüğüne dahildir. Bu yüzden nesne üzerine geliştirilen her bir yapma yöntemi, düşünülen her bir detay yaratıyı var ederken bütünü anlamında kendilerini yok ederler. Maddesi olmayan tektonik ifadelerin nesnelerinde her bir parça gerekli, bütün ve kusursuz olarak ele alınır. Bu yüzden nesne, mekanın sonsuz ve aşkın hislerini taşır. Mekan, hem evrenin bilinen bir parçası hem de algısında sınırlarını yok eden bir yer haline gelmiştir. Var olma koşullarını ilk ilke ve nedenlere bağlayan öz ve yalın haldedir. Evrenin özünü arayarak ya da özünden bir parça olmaya çalışarak maddi dünyanın somut unsurlarından arınır. Bu nedenle mekanın dördüncü boyutundan bahsedilir. Çünkü özsel veya genel anlamıyla üst nitelikleri içeren bir derinlik de mekanın bir boyutu haline gelir. Mekan bilindik anlamlarının dışına çıkar, zamansız hale gelir, harekete geçer, her bir bakıştan başka tür derinlikler hissettirir. Daha fazla duyuma sebep olan nitelikleri var olur.

Sonuç olarak, maddesi olmayan tektonik ifadeler, yenin üretilmesine yönelik, onu var eden unsurları; maddeyi, yapma biçimini, biçimi, mimarı aracı eden ancak ortaya çıkar-

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eyül / Ekim / Kasım / Aralık Yıl: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID: 311 K: 435

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

dıkları şeyde ise ayrı ayrı niteliklerini yok ettikleri bir durumu anlatmaya çalışır. Yaratıyı var eden somut unsurlar dönüşme, başkalaşma gibi bir süreçleri barındırır. Birbiri içinde eriyen parçalar tek bir öz haine gelmiştir bu yüzden tek bir nitelikten bahsettirir; üst nitelikli olan. Bu yüzden yaratıda, ona dair sezginin anlam üretme kapasitesini zorlamaktan da öte, zaten orada bir dizi anlam çokluğu olarak belirir. Yalnızca çıplak algıyla algıladığımız durumlara; duylara yönelik olmadığından ve algıyı bölecek hiçbir maddi unsur bulunmadığından sonsuz içsel algılara zemin yaratır.

KAYNAKÇA

AKKACH, S., (2005). Cosmology and Architecture in Premodern Islam: An Architectural Reading of Mystical Ideas. Albany: State University of New York, ss. 11.

ALBERTI, L. B., (1988). On the Art of Building in Ten Books. (J. Rykwert, çeviri.) Cambridge, Mass, and London: MIT Press, ss. 7.

ANDO, T., (1996). Light, Shadow and Form. Londra: Phaidon, ss. 458.

BAEK, J., (2009). Nothingness; Tadao Ando's Christian Sacred Space. e-Library: Taylor & Francis, ss. 183.

CÜNDİOĞLU, D., (2012). Mimarlık Ve Felsefe. İstanbul: Kapı, ss. 55.

COOMARASWAMY, A. K., (2005). Paths That Lead To The Same Summit. İçinde M. S. de Azevedo (Ed.), Ye Shall Know the Truth: Christianity and the Perennial Philosophy, Canada: World Wisdom, ss. 213-226.

FORTY, A., (2000). Words and Buildings: A Vocabulary of Modern Architecture. London: James&Hudson, ss. 149.

FRAMPTON, K., (1995). Studies in Tectonic Culture. (J. Cava, Ed.) London: The MIT Press, ss. 3.

HILL, J., (2006). Immaterial Architecture. New York: Taylor & Francis, ss. 33.

KRISTELLER, P.O., (1990). The Modern System of the Arts. İçinde P. O. Kristeller, Renaissance Thought and the Arts, New Jersey: Princeton University Press, ss. 163-227.

MALEVICH, K., (2003). The Non-Objective World: The Manifesto of Suprematism. New York: Dover Publications, ss. 68.

MALLGRAVE, H.F., (2004). Introduction. İçinde G. Semper, Style in the Technical and Tectonic Arts, Or, Practical Aesthetics, Los Angeles: Getty publication, ss. 1-70.

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yılı: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID:309 K:431

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

MOHOLY-NAGY, L., (1947). The New Vision. New York: George Wittenborn, ss. 57.

PLATON, (2015). Timaios. (F. Akderin, çeviri.) İstanbul: Say yayınları, ss. 60-61-63.

PORTER, T., (1997). The Architect's Eye: Visualization and Depiction of Space in Architecture. Londra: E&FN Spon, ss. 10.

ROWE, C., SLUTZKY, R., (1963). Transparency: Literal and Phenomenal, Perspecta, Sayı: 8: 45-54 Doi: 10.2307/1566901, ss. 46.

RUSTOM, M., (2014). Sufi Metafizigi. İstanbul: Nefes yayınları, ss. 66.

SMITH, K., (2012). Introducing Architectural Theory: Debating a Discipline, New York: Routledge: Taylor & Francis Group, ss. 107.

VITRUVIUS., (2015). Mimarlık Üzerine On Kitap. (S. Güven, çeviri.) İstanbul: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı, ss. 4.

ZUMTHOR, P., (2006). Thinking Architecture. Basel: Birkhauser, ss. 10-85.

İNTERNET KAYNAKLARI

Herzog, Jacques & Pierre de Meuron tarafından tasarlanan Dominus şarap mah-

zeni, <http://www.dominusestate.com/wp-content/uploads/2015/03/winery-features-02.jpg> (E.T. 22.09.2017)

Kazimir Malevich'in 'God is Not Cast Down' adlı metni https://kupdf.com/download/malevich-god-is-not-cast-down_58f13bddc0d605053da9830_pdf (E.T. 01.09.2017)

Kazimir Malevich'in 'Beyaz Üzerine Beyaz' adlı tablosu <https://www.moma.org/col-lection/works/80385> (E.T. 02.09.2017)

Peter Zumthor tarafından tasarlanan Bruder Klaus Şapeli, <https://www.flickr.com/photos/schroeer-heiermann/6757184667/in/photostream/> (E.T. 02.10.2017)

Tadao Ando tarafından tasarlanan Işık Kilisesi, <http://www.archdaily.com/101260/ad-classics-church-of-the-light-tadao-ando> (E.T. 15.09.2017)

Yazar Notu: Bu çalışma TOBB ETÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalında sorumlu yazar tarafından yapılan "Mimarlıkta Maddesi Olmayan Tektonik İfadelerin İncelenmesi", 2017, (Invesigation Of Immaterial Tectonic Expression In Architecture) başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yılı: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID: 311 K: 435

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

EXTENDED ENGLISH ABSTRACT

Introduction: Throughout history, architectural creations can be considered to be furnished by several intellectual and physical layers such as technology, substance, structure, cultural-aesthetics, economy, and politics. While each layer added on the simple and essential state of things of architecture; particularly the ‘space’ which can be taken as the subject of architecture, they also remove it away from its original qualities or the conditions of its being. This situation causes a perception of a conventional space. Perception of architecture and way of production has become material, apparent and known. **Aim:** This study negotiates the formation, essence and root of architectural creations instead of the architecture which is built on today’s great amount of information accumulated throughout the history. Instead of the production condition of space and related architectural perceptions of contemporary architecture, this study aims to the acquisition new intellectual tools for the theoretical criticism area and finding different ranges of ideas and production in the design area. This study makes a discussion about contrasting sensations which allows the architecture to obtain effective and creative results in producing the space by deviating from the existing architectural behaviour. These contrasting sensations are the perceptions of darkness as well as light; emptiness as well as forms; actions as well as images; essence of matter as well as the material. It is aimed to explain the immaterial expressions of the spaces formed within the scope of these perceptions. **Method:** In order to define, even in an obscure way, the essential/simple state of architectural creations, mainly space, which is the primary reason for the existence of these creations, it was investigated how these got form and evolved in thoughts, away from the conditions for the physical being. Beyond the perception of the world that stems from the material, there should be a situation which justifies the physical conditions. Therefore, in this study, all creations are based on the two domains of reality: the superior and the inferior. In order to explain the conditions of existence of the creatures, the superior was questioned firstly. These questions can be related to the humankind’s opinions about the existence of himself and the world or thoughts on how we see and perceive the physical situations are related to the material. For this reason, the idea has always existed for the explanation of the material that, there is a superior construing, justifying and ascribing a meaning to it the essence obtained from those forms the source for the physical realities we perceive in the world. In the context of the comprehension of the superior, the physical and material states of the creatures were examined. When the human being understands the superior, the creation comes into existence as a result of his recognition of their creative power and the desire to create this

MTD

www.mtddergisi.com

ULUSLARARASI HAKEMLİ TASARIM VE MİMARLIK DERGİSİ

Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Yılı: 2018 Sayı: 15 Sonbahar Kış Dönemi

INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF ARCHITECTURE AND DESIGN

September / October / November / December Year: 2018 Number: 15 Autumn Winter Semester

ID:309 K:431

ISSN Print: 2148-4880 Online: 2148-8142

(ISO 18001-OH-0090-13001706 / ISO 14001-EM-0090-13001706 / ISO 9001-QM-0090-13001706 / ISO 10002-CM-0090-13001706)

(Marka Patent No / Trademark)

(2015/04018 – 2015/GE/17595)

power's production. This has led his use and transformation of the material as a tool of creation. Within this framework architectural creations were also handled with a similar understanding. The creative act of architecture is shaped on the basis of the idea to present the creation with its most basic and essential state by organizing, shaping, and transforming the material. Therefore, architectural space can be considered as a concept which makes the human being question the things and reach the superior away from the directly sensed. **Findings and Results:** In this context, the space has been tried to be understood on the intellectual foundations seeking the superior. In the spaces built on these intellectual foundations it does not mean that the matter is indeed gone or is ignored. On the contrary, matter is considered profoundly. Matters come out by transcending their physical reality and creating perceptual situations. Therefore, an immaterial creation involves depth of thinking and diversity of perception other than those we see directly. In this context, the creative act of architecture was discussed related with how the recognition of the creation can be established with the tools used. As immaterial tectonics, the way of the expression of the object of architecture is the expansion of the search for quality or the intellectual background towards the essence of creation and space, the superior meaning. **Conclusion:** In architecture, the expression of the superior meaning related to this content is the immaterial tectonics. Immaterial tectonics are the expressions of space by matters and methods used. Methods overcomes structural problems and becomes open to all expression possibilities. Matters are the basic elements of physical beings and tools for architectural creations. On the other hand, if matters relate their existence to the superior, they melts within the wholesome being and becomes immaterial. The things that exist in immaterial architecture are the spatial saturation of the void which creates a deep satisfaction on the perception.